

Załącznik do Nr.13435.

O d p i s .

P R O T O K O Ł .

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

posiedzenia z dn.31 października 1919 r. Komisji Ministrów wyrażonej uchwałą Rady Ministrów z 28-go października 1919 celem powzięcia decyzji co do zatwierdzenia układu wojskowego i prowizorycznego gospodarczego między Polską a Niemcami oraz udzielenia Delegacji Berlińskiej dalszych instrukcji.

Obecni: Prezydent Ministrów p.I.J. Paderewski

Minister Spraw Wewnętrznych: p.Wojciechowski

Skarbu dr.Biliński

Spraw Wojskowych gen.ppor.Leśniewski

Kolei Żelaznych Eberhardt

b.Dzielnicy Pruskiej dr.Władysław Seyda

Przemysłu i Handlu Szczeniowski

Prezes Gł. Urzędu Likwid. p.Władysław Grabski

Podsekretarz St.w Min.Spr.Zagranicz. p.Wł. Skrzyński

" " " Przem.i Handlu dr.Strasburger

" " " b.Dzielnicy Pruskiej p.Poszwiński

Szef Sekcji w Min.Spraw Zagr.p.Olszowski

Naczelnik Wydziału: p. Morawski.

nadto Delegacja Rządu Polskiego w Berlinie, mianowicie:

Przewodniczący Podsekr.St.w Prez.Rady Min.p.dr.Wróblewski

i członkowie: poseł Wojciech Korfanty i

" Herman Diamand.

- I. Prezydent Ministrów zagaja posiedzenie i przedewszystkiem poddaje pod głosowanie kwestję zatwierdzenia układu wojskowego w sprawie wycofania z obszarów przyznanych traktatem Polsce, należących dawniej do Niemiec, wojsk niemieckich i obsadzenia ich przez wojska polskie. Prezydent informuje, że Naczelné Dowództwo układ ten aprobuje, poczem Komisja jednomyślnie układ zatwierdza.

- II. Przewodniczący Delegacji Berlińskiej dr.Wróblewski przedstawia w streszczeniu główne punkty prowizorycznego traktatu gospodarczego, poczem poseł Diamand szczegółowo uzasadnia pos:

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

czególne postanowienia. Po wyczerpaniu dyskusji Prezydent zarządza głosowanie, którego wynikiem jest przyjęcie narazie układu gospodarczego do wiadomości z tem, że układ ten podany zostanie natychmiast za pośrednictwem Polskiej Delegacji w Paryżu do wiadomości Radzie Najwyższej w Paryżu. Równocześnie Delegacja Berlińska otrzymuje zlecenie, aby starać się usunąć z układu postanowienia dotyczące zatrzymania jeszcze do 1-go lipca 1920 r. administracji latarni morskich w rękach niemieckich.

III.

Dr. Wróblewski przedstawia sprawę stanowiska Rządu Polskiego co do likwidacji majątków obywateli niemieckich zastrzeżonej Pol w art. 92, 297 i 298 traktatu pokojowego i stawia imieniem Delegacji wniosek, ażeby Rząd Polski zastrzegł sobie bezwarunkowo prawo likwidacji: a/ wszelkich nieruchomości, prawa używania na nieruchomościach, użytkowania wieczystej dzierżawy i t.d., tudzież praw wynikających z kontraktu dzierżawy gruntów; b/ wszelkich przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych oraz udziału w tych przedsiębiorstwach; c/ t.zw. prawa ochrony własności przemysłowej, t.j. patentów, wzorów i modeli. Natomiast Rząd Polski oświadczyby, że nie chce likwidować innych wartości majątkowych, które obejmują 2 główne kategorie, t.j. rachunki bieżące w bankach i hipoteki. Nad sprawą tą rozwinęła się żywa dyskusja, po której zamknięciu Prezydent zarządził głosowanie. Propozycje Delegacji przyjęte zostały większością głosów.

IV.

Dr. Wróblewski referuje w dalszym ciągu sprawę prowizorycznej umowy co do zatrzymania urzędników niemieckich narazie na 2 miesiące po wejściu w życie traktatu pokojowego w terytorjach przyznanych Polsce. Układ w całości uzyskał jednomyślne zatwierdzenie obecnych.

V.

Ostatnim przedmiotem obrad była sprawa szkół niemieckich w b.dzielnicy pruskiej. Komisja uchwaliła jako zasadę utrzymywania na koszt Państwa nie tylko szkół niemieckich powszechnych /ludowych do czego obowiązuje Polskę traktat o mniejszości, ale także szkół średniego typu jak gimnazjów, szkół realnych etc. w ten sposób, że na każde 100.000 ludności niemieckiej przypadać ma jedna szkoła średnia państwowa z wykładowym językiem niemieckim.

/-/ I.J. Paderewski

D. 12578 III/19.

Mam zaszczyt przesłać przy niniejszem kopję prowizorycznego układu ekonomicznego, podpisanego w Berlinie przez jednego z członków delegacji polskiej z jednej, przez jednego z członków delegacji niemieckiej z drugiej strony. Obowiązujący jest zarówno tekst polski i niemiecki. Nie posiadając w tej chwili egzemplarza polskiego — posyłam dla uniknięcia zwłoki niemiecki.

Układ niniejszy proszę podać, — podkreślając jego charakter prowizoryczny, do wiadomości rządów sprzymierzonych. Wprawdzie w rokowaniach polsko-niemieckich w Berlinie brali udział przewodniczący bawiących tam misji ententowych z gen. Dupontem na czele, jednakowoż uważa Rząd Polski przedłożenie układu rządowi sprzymierzonym za pośrednictwem Delegacji Kongresowej za konieczny wobec sprzymierzeńców akt kartuacji międzynarodowej.

§§ 3, 4 i 5 układu zobowiązują Polskę do dostarczenia Niemcom pewnej ilości kartofli i innych produktów, jako ekwiwalentu za węgiel górnośląski. Samo się przez się rozumie, że dostawy te nie uległyby natychmiastowej przerwie w razie ogłoszenia przez Radę Najwyższą blokady Niemiec. Na punkt ten kładę szczególny nacisk, gdyż groźba blokady stanowi najskuteczniejszą obronę Polski przed agresywnością condottierów niemieckich na wschodzie.

§§ 19 i 20 dotyczą między innymi żeglugi na Wiśle, Odrze i Niemnie. Ponieważ rzeki te uznane zostały za międzynarodowe, należy podać do wiadomości rządów sprzymierzonych, jako mających ich współużywalność, iż na czas trwania niniejszego układu udzieliła Polska Niemcom prawa żeglugi na Wiśle. Koncesja ta nie wiążąca nas na przyszłość, była konieczna, by ulżyć naszej i tak przeciążonej sieci kolejowej i skierować choć część ruchu transiutowego z Niemiec do Prus Wschodnich na drogę wodną Odra-Notec-Wisła. Ustęp dotyczący komunikacji wodnej pomiędzy Wisłą a Niemnem nie wejdzie w życie ze względu na stan wojenny na wschodzie. Za-

Do
Delegacji Kongresowej
w P a r y ż u .

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

strzeżenie odnośne zawarte jest w Traktacie.

W końcu proszę zaznaczyć wobec państw sprzymierzonych, iż Polska wobec katastrofy opałowej w miastach i zupełnego zastoju przemysłu zmuszona była zawrzeć z Niemcami układ, zapewniający jej węgiel wżamian za kartofle i naftę — że jednak uzyskana tą drogą ilość wystarczy załagwie na częściowe pokrycie najpilniejszych potrzeb. Dlatego też domaga się Rząd Polaki, by Wielka Europejska Rada Węgla wa zatwierdziła decyzje subkomisji w Morawskiej Ostrawie, przyznającą Polsce minimum 35.000 wagonów węgla górnośląskiego miesięcznie i wprowadziła ją w życie z chwilą, gdy wojska ententowe zajmą Górny Śląsk.

— x x x x —

9Dla poufnej wiadomości Delegacji dodaje następujące informacje, dotyczące układu:

Sama myśl zawarcia z Rządem niemieckim choćby prowizorycznego układu gospodarczego, udzielenia mu prawa żeglugi na Wiśle, dostawy kartofli i nafty do Niemiec — napotkała tak w łonie Delegacji polskiej w Berlinie, złożonej z podsekr. Stanu Wróblewskiego, posła Korfanteo i posła Bjamanda, jak i w łonie Rządu na liczne i silne zastrzeżenia. Jednakowoż po długich i szczegółowych debatach, a szczególnie po zasięgnięciu opinii delegata dla spraw ekonomicznych na Kongresie Pokojowym, p. Władysław Grabskiego i Ministra b. Dzielu Pruskiej p. Władysław Seydy, doszła zarówno Delegacja berlińska i Rada Ministrów do przekonania, że odrzucenie układu jest ze względu na obecną sytuację w kraju niemożliwe.

Powody takiej decyzji przedstawiają się pokrótce jak następuje:

1/ Brak węgla wytworzył w kraju sytuację wprost katastroficzną. W miastach braknie opału, w niektórych z nich, jak np. w Poznaniu przedsiębiorstwa miejskie, jak np. gazownie, pracują bez najmniejszych rezerw i mogą stanąć z dnia na dzień. Cały przemysł spożywczy w Poznanskiem /cukrownie, mączkarnie, suszarnie/, tak niezmiernie ważny dla aprowizacji i bilansu handlowego kraju, był do dnia zawarcia układu unieruchomiony. Wywołane tem bezrobocie łącznie z głodem, zimnem i ciemnościami w miastach groziło b. poważnymi zaburzeniami społecznymi.

Ilości węgla, przyznane nam w myśl układu przez Niemców, /obecnie 250 wagonów - /20 % produkcji dziennej ponad 4500 wagonów =

= 20 % od 3000 wag. = 500 wag./ razem ca 750 wag./ nie wystarczą wprawdzie w przybliżeniu do kompletnego pokrycia potrzeb kraju, ale pozwalają przynajmniej zapobiedz doraźnej klęsce. Najbardziej szkodliwą stroną układu jest to, że węgiel już rzeczywiście od 22-go nadchodzi, podczas gdy postanowienia Najwyższej Rady Węglowej, choć w zasadzie dla nas korzystniejsze, nie mają dotąd siły wykonawczej. Rząd Polski stoi pozatem na stanowisku, że z chwilą objęcia rozdziału węgla śląskiego przez komisję międzysojuszniczą ilości zakontraktowane uprzednio winny być uzupełnione do wysokości przydziału, oznaczonego przez Najwyższą Radę Węglową.

2/ Eksport kartofli do Niemiec wynosi według układu najwyżej 6,5 miliona str. à 50 kgr. Cyfra ta przedstawia 1/3 przeciętnego ~~rocznego~~ rocznego eksportu kartofli z dzielnicy pruskiej. Kartofle te pójdą w 2/3 do Niemiec, w 1/3 na Górną Śląsk. Wyraźne zastrzeżenie tego w układzie wywrze na ludność śląską jaknajlepsze wrażenie.

W trudnej sytuacji aprowizacyjnej, w jakiej znajduje się Polska, stanowi wywóz 6,5 milj. str. kartofli niewątpliwie czynnik ujemny. Zważyć jednak należy, iż eksport wymienionej powyżej ilości nie stanowi równorzędnego ubytku dla gospodarstwa krajowego, gdyż przy złej jakości kartofli tegorocznych i braku środków transportowych przewóz całego nadmiaru kartofli z Wielkopolski do Galicji i Królestwa był tak czy tak niewykonalny. Zdaniem Min. b. Dzieln. Pruskiej byłaby niewątpliwie znaczna część kartofli, o ileby jej nie sprzedano do Niemiec, uległa zepsuciu. Układ upraszcza natomiast kwestję transportową o tyle, iż kartofle przeznaczone dla Niemiec odwożone będą w wagonach niemieckich, dla reszty zaś otrzymał Rząd Polski choć częściowo prawo transitu przez Śląsk Górny do Cieszyna i Dąbrowy.

3/ Natychmiastowe otwarcie linii Warszawa-Mława-Gdańsk usunie znaczne dotychczas trudności przy przewozie z zachodu materiału, przeznaczonego dla zaopatrzenia wojska.

4/ Skarb nasz pozbawiony jest obecnie prawie zupełnie dewiz obcych. Według układu przenosić będzie wartość eksportu polskiego do Niemiec wartość importu o ca 100 - 120 milionów marek niemieckich, co odbije się winno korzystnie na stanie naszej waluty.

5/ Zawarcie prowizorycznego układu ekonomicznego ułatwi poro-

-4-

zmianie w sprawie przejścia terytorji przyznanych Polsce przez Kongres. Odnosna konwencja wojskowa dotyczaca stopniowego ewakuowania oddzialow u niemieckich a wkraczania polskich, jest juz zawarta w razie niedotrzymania jej zawiklani bylaby w nierowna walke na zachodzie, w ciagu ktorej mogliby Niemcy pod pozorem buntow wojskowych zniszczyz dalekonośnymi armatami caly nasz przemysl w Zagłębiu Dąbrowskim.

Kierujac sie motywami wyłuszczeniymi sub. 1 - 5 i majac na wzgledzie jego charakter prowizoryczny uznala Rada Ministrów waznosc zawartego w Berlinie układu gospodarczego. Podkreślił ta jednak nalezy, iż stanowisko Delegacji naszej wobec Rządu Niemieckiego bykoby przedstawialo sie znacznie moźniej, a osiągnięte przez nią w toku rozmaitych konferencji rezultaty bykoby prawdopodobnie korzystniejsze, gdyby nie narzbyt neutralne stanowisko bioracych udział w obra'ach szefów Misji Ententowych. Osobiste stosunki jenerałow Dupont, Malcolm i Benzivenga z członkami naszej Delegacji byly i sa jak najlepsze, rzeczowo jednak dowiodła Delegacja od nich tylko bardzo niskiego poparcia, a w szeregu kwestji jak np. układu wojskowego, linii granicznej i t.p. przychylali sie przedstawiciele Ententy niedwuznacznie do Rządow niemieckich.

Z informacji powyższej proszę zrobic użytek jedynie zachowujac jaknajdalej idącą ostrożnosc, gdyż zwłaszcza jen. Dupont jest jako przewodniczacy polsko-niemieckiej komisji granicznej osobistoscia dla nas bardzo wazna, a zrażenie go czemkolwiek mogłoby miec konsekwencje bardzo niepożądane.

Na zakonczenie nadmieniam jeszcze, iż Delegacja w Berlinie otrzymala zlecenie zmiany § 24 układu, gdyż okazalo sie, że admiralicja polska rozporzadza wbrew pierwotnym jej obawom dostatecznie wyszkolonym personelem, by objac bezzwłocznie w zarzadzanie służbę hydrograficzną i latarnie morskie na wybrzeżu polskim. Wedlug informacji udzielonych przez Delegacje polską w Berlinie sprzeciwu ze strony niemieckiej spodziewac sie nie nalezy.

Podsekretarz Stanu /-/ Skrzyński